

A JÓ HALÁL.

KORLÁTHÉK szalonja, amelyet Korláth István táblabíró a vidéki nemesek büszke szerénységével «nappali szobának» szokott nevezni, beteglátogatókkal volt tele. Mint egy idő óta minden nap, úgy ezen a csúnya, fekete decemberi délutánon is összegyűlt itt a rokonság: a Korláthné hugai-nénjei, a híres Kürthy-lányok és férjeik, akiket félig komolyan, félig gúnyosan úgy hívtak vármegyeszerte, hogy az «uralkodó család. Mert a Kürthy-lányok férjeiből kerültek ki a vármegye összes előkelőségei szolgabírótól polgármesterig, alispánig. És most megmutatták, hogy valóban rászolgáltak az «uralkodó család» elnevezésre nagyszerű összetartásukkal. Egy pillanatra sem hagyták magára Korláthné halálos aggodalmaival; folyton ott sűrögtek körülötte, körülpárnázták megnyugtató szavaikkal, mióta a kisebbik Korláth-fiú, a Palkó állapota válságosra fordult.

Mert ezeknek a jó Miklósbácsiknak, meg Irénéniknek csak Palkó volt most is a nagybeteg Korláth Pál a harminc évével, a tanári diplomájával, meg azokkal a furcsa, bolondos modern eszméivel, amelyeket Pesten magába szívott: szociális gondolkozás, írói szabadság, expresszionizmus, meg az illendőtudná őket elsorolni. Hiszen nagy bolondságok, az igaz és nem is illenek komoly úriember szájába, — dehát majd kiforrja magát az a gyerek. Ők most is csak úgy látták, mint mezítlábas kis vasgyúrot, aki annyiszor megneveltette őket eredeti, bolondos mondásaival. Aztán látták mint előtornászt és eminens gimnázistát, aki amellet «nagy csirkefogó, de nem lehet rá haragudni». Igaz, hogy aztán Pesten mindenféle újfajta bogarakat kezdett felszedni. Irt is egy pár egészen furcsa «futurista» ízű cikket az újságokba, dehát fiatalembernek könnyen el lehet csavarni a fejét, ha rossz társaságba kerül.

— Hanem azért nem kell Palkót féltetni — mondogatták elnézéssel — nem fog ő «kiütni» a családból. A vér nem tagadja meg magát!

Szinte örültek is egy kicsit, hogy most ilyen összetört-betegen vetődött haza Pestről. Most majd csak megjön az esze. Majd belátja ő most, hogy nem ér az semmit, az a pesti bohémkedés. Itt az ő helye a vármegyében, a hasonszőrű úriemberek között. Pali bácsinál, az árvaszéki elnöknél kifejezést is öltött az «uralkodó» családnak ez a titkos reménysége.

— Látod, Erzsikém, — mondta Pali bácsi a kisírt szemű Korláthnének — talán még a végén jót is fog tenni Palkónak ez a betegség. Rájön ő majd arra, hogy az a pesti élet, az a sok mindenféle rosszéletű író, meg piktor, meg színészné, az rontotta meg őtet testileg-lelkileg. Nem való az úriembernek.

— Én is azt mondom — hagyta rá Dezső sógor. — Há meggyógyul, nem is kell visszaereszteni Pestre. Majd itt szépen elhelyezkedik a vármegyénél.

Az asszonyok, a Kürthy-lányok kórusban helyezeltek, azonban Korláthné nem tudott ilyen könnyen megnyugodni, mert ő jóval intelligensebb és tépelődőbb lélek volt, mint a rokonai. És ő már évek óta egyre nagyobb rémülettel vette észre, hogy a fiát, ezt az egykori kedves, anyás gyermeket

nem tudja megérteni. Először azt hitte, hogy ennek az olvasottságbeli különbség az oka, ami nem is volna csoda, mert hiszen, Istenem, mikor ő még igazában ráért olvasni, azóta annyi új író, még irány, meg eszme bukkant fel, hogy nem győzte őket számontartani. De azért nem adta fel a küzdelmet. Bámulatos energiával próbálta követni a fiát. Titokban sorra vásárolta azoknak az íróknak a könyveit, akiket a fia emlegetett. De nem ért az semmit, mert mire keresztülrágta magát egy-egy írón, vagy filozófuson és szóba hozta a fia előtt, akkorára az már rendesen valami új és vadidegen szellemi csillagra esküdött és kijelentette, hogy az, amiről az anyja beszél, rég túlhaladott álláspont.

Miért is van az, hogy ezek a fiúk, amint elkezdenek nőni, egyszerre csak beleköltözik a szívükbe valami idegenség, valami különös merevség, aminek az okát nem lehet kiismerni, s ami egyszer csak száz mértföldre távolítja el őket az anyjuktól?

Erre a gondolatra újból erőt vett rajta a sírás. Sáríka, az asszonylánya átölelte, símogatta. Milyen mások is a lányok! És miért van az, hogy az ember mégis azokat a hálátlan, rossz fiait szereti jobban?

A Kürthy-lányok körülvették, vigasztalták, babusgatták.

— Naaa, Erzsikém, hát ne sírjál! Hisz' nem lesz Palkónak semmi baja.

— Látod, az én Gyurkámról már lemondtak az összes orvosok, oszt' ott van ni: milyen erős, nagy kamasz lett belőle!

— Nem adok én neki egy hetet, olyan egészséges lesz ő, mint a makk!

Igy folytak folydogáltak gyakorlott ajkaikról a jó, haszontalan megnyugtató szavak, amelyek zizegtek, sustorogtak, mint szüretkor a borházban a barátságos kandallótűz. Olyan jó azt hallgatni. Nem is lehet az embernek egészen elkeseredni az ilyen jó szivarfüstös, népes szalonokban, mint amilyen a Korláthék «nappalija».

Azonban egyszer csak mindnyájan elhallgattak és szinte visszafojtott lélekzettel figyeltek fel a betegszoba bezárt ajtajára, amelynek a kilincse lassan görbült lefelé.

Jaj, már jön kifelé a doktor! Istenem, vajjon mit fog mondani?!

A kilincs lassan görbült lefelé, de az ajtó még mindig nem nyílt ki, s ez a lassú ajtónyitás most valamennyiükben egy baljóslatú rögeszmét hintett el. Most valamennyien meg voltak győződve, hogy az orvos ott bent tapintatos magyar nyelvre azt, ami latinul olyan szörnyen, olyan borzongatóan hangzik!

Végre kinyílt az ajtó és a doktor, a jó öreg, piros arcú Schenk bácsi — régi házi orvos, szinte már családtag — belépett a nappaliba. Asztmásan, hangosan köhögött vagy hármat, hogy megtörje ezt a dermesztő csendet, de még nem szólott, Istenem, még mindig nem szólalt meg!

— Doktor úr, — szólalt meg végre Korláthné, akinek már görcs szorongatta a torkát — sikerült már pontosan megállapítani, hogy mi a baja?

Az orvos, mintha szinte megörült volna, hogy így a segítségére siettek, gyorsan elmondta a diagnózist, hogy a betegség spanyollal kezdődött, amely átment tüdőgyulladásba és hogy — ő úgy látja — a mellhártya is meg van egy kicsit támadva.

Ezt gyorsan, szinte hadarva mondta el, s akkor aztán, mint akinek nincs több mondanivalója, elhallgatott.

— És... és... doktor úr, meg fog... meggyógyulhat?

— Reméljük, nagyságos asszonyom! — mondta Schenk bácsi, mély lélekzetet véve és megfogta a Korláthné kezét — reméljük!

Korláthné, mint egy sebzett madár, belerogyott a fotelbe és hangtalan, sűrű zokogás kezdte rázni a mellét. A szobára ráfagyott a csend. De ez olyan csend volt, amelyben kísértetek nyüzsögtek. Mindenki érezte, hogy az öreg, joviális Schenk bácsi szájából mit jelent és milyen borzasztóan hangzik ez a szó, hogy «reméljük»! Mi jöhet még ezután? Arra még gondolni se jó. A halál gondolata végigsuhant a szobán és ez olyan ijesztően idegen volt, annyira nem illett ehhez a barátságos nappalihoz, amely nem tragédiákra volt berendezve, hanem kedélyes névestékre, kvaterkázásokra, jóízű politikázásokra és falrengető, étvágygerjesztő kacagásokra. Olyan valószínűtlenül hangzottak el itt a Schenk bácsi szavai, hogy a legtöbben csak nagyokat nyeltek.

Most a doktor, mint aki már átesett a legnehezebben, újra visszanyerte biztonságát és beszélni kezdett, hogy hát azért nem kell kétségbeesni, hiszen semmit se lehet tudni. Elvégre erős szervezete van, csak jól kell táplálni és főképen bort, erős bort kell neki adni, mert a tudomány jelenlegi állapota szerint az influenza ellen az alkohol a legjobb orvosság.

Schenk bácsi még várt egy-két percig, aztán halkán, szinte lábujjhegyen kiment a szobából.

Korláth bíró szótlanul, mozdulatlanul, hideg kétségbeeséssel ült a sarokban. Ő vele, szegénnyel, senki se foglalkozott. Őtet nem vigasztalták, babusgatták, mint a feleségét. Igaz ugyan, hogy azt a kérlelhetetlen fekete szomorúságot, amely őt fojtogatta, azt nem lehetett könnyekre felváltani. És az volt a legborzasztóbb, hogy a bánatát még a lelkiismeretfurdalás is súlyosbította, hogy hát miért is nem volt kedvesebb, közvetlenebb a gyermekeihez, mint más apák, akik úgy el tudnak tréfálkozni a fiaikkal, mint a pajtások! Miért bátyázta körül magát annyira a tekintélytisztelet zordon falával?

Korláth bíró mindig szégyelte az érzelmeit mások előtt kiönteni. És afeletti elkeseredésében, hogy a többiek ezt nem akarják észrevenni, sőt talán szívtelen, rideg embernek tartják, sokszor valami különös daczból a legszélsőségesebb cinikus, morgós-harapós hangulatba hajszolta bele magát. Ilyenkor gyötörte, szekirozta a családját és ez neki magának fáj a legjobban.

Most is, ahogy ott ült a sarokban, egyedül, az egész társaság szinte félve és haragosan nézett hátstalan szomorúságnak erre az élő szobrára. Nem tudták, hogyan lehetne bekapcsolódni. Ha legalább szólna! De viszont attól is féltek, hogy meg talál szólalni. Úgy nézegettek feléje, lopva, félénken, mint valami zord sziklára, amelyik csak áll-áll mozdulatlanul, de ha egyszer megindul, akkor mindnyájukat maga alá temeti.

És a szikla megindult. Korláth bíró — mintha az orvosnak még mindig a szoba dermedt csendje fölött lebegő utolsó szavaira felelne, hogy hát bort kell adni a betegnek — megszólalt:

— Adhattok ti már ennek akármit! — mondta rekedt hangján és legyintett a kezével.

A rokonok szinte fellétköztek erre az igazi korláthistvános, önmarcangoló, keserű mondásra. Diadallal támadtak rá, versengve igyekeztek őt lehurrogni. És Korláth bírónak is valósággal jól esett, hogy támadják, korholják. Még se volt most már olyan egyedül. Mindenki ellene fordult.

— Ugyan már István! Hogy beszélhetsz ilyeneket?! —

— Ne kísértsd az Istent ilyen örültségekkel!

— Nincs szíve ennek az embernek — akarta Irén néni odasugni Pali bácsinak, de aztán meggondolta.

Mindenki beszélt, érvelt, vitatkozott valami lázas buzgalommal és főképen azért, hogy mozgásban tartsák a levegőt, hogy újra össze ne záruljon felettük a csend. De az érvek egyszer csak mégis kifogytak és újra rájuk borult a csend, az a szörnyű csend.

Ekkor azonban olyan dolog történt, amire senki se számított: a szomszéd szobában egyszer csak megszólalt a beteg.

— Mamuka! — hallatszott először halkán, majd egyre hangosabban. — Mamuka! . . . Mamuka!

Korláthné összerezzent. Olyan régen nem szólította már őt a fia «mamukám»-nak. Van annak talán már tizenöt éve is. Mert amint akart kamaszodni kezdett, már nem tetszett neki ez a gyermekes megszólítás és a «mamukám»-ról áttért a komolyabb és irodalmibb hangzású «édesanyám»-ra.

Olyan régen nem cirógatta már körül ez a kedves, régi, szívet melegítő becéző szó, hogy az első pillanatban szinte nem is hitte, hogy neki szól. A többi Kürthy-lányoknak kellett figyelmeztetni, hogy a beteg őt hívja.

Korláthné felugrott és fürge, félig menő, félig szaladó járásával betipeggett a betegszobába.

Palkó felkőnyökölt az ágyban. A szemei lázas fénnel csillogtak, de azért látszott rajta, hogy most magánál van.

Korláthné leült az ágy szélére és olyan óvatosan remegő kézzel simogatta meg a fia csapzott, forró fejét, mintha attól félné, hogy összetöri.

— Mit akarsz, édes kis fiam?

— Nem akarok én semmit . . . Csak hát úgy szeretnék egy kicsit elbeszélgetni mamukával . . . De rá tetszik érni?

— Már hogyné érnék rá édes kis fiam?! — felelte Korláthné sírásba hajló nevetéssel, amit Palkó olyan jól ismert s amely mintha ezt mondta volna: «Hát már hogy' is kérdezhetsz ilyen csacsiságot, kis bolondom? Hát lehet nekem most fontosabb dolgom a világon, minthogy itt legyek melletted?»

— Mamuka! — szólalt meg Palkó s egy darabig zavartan simogatta az anyja karját. De azután a láb, meg a bor lassan megoldotta a nyelvét. — Mamuka, tessék nekem valamit mesélni. Tetszik tudni mit? Azt, amit akkor tetszett, mikor egyszer régen középfülgyulladásom volt, a Szerelem Bolondjaitól, mikor annak a kislánynak elviszik a végrehajtók a kedves kis póni-lovát cirkuszlónak, a kislány meg elmegy varrólánynak Bécsbe, aztán egyszer a cirkuszba az ő régi kislova megismeri őtet, odaszalad hozzá, elkezd nyeríteni, lefekszik előtte, meg minden — és a közönségnek annyira megtetszik a dolog, hogy az igazgató szerződteti őket minden estére. Ezt tessék mesélni!

Ezt hirtelen egyhuzamban hadarta el és Korláthné úgy érezte, hogy most valami egészen rendkívüli, álomszerű hangulat fog bekövetkezni, amit nem lehet és nem is szabad magyarázgatni. Legyűrte azt a kis zokogáshullámot, ami a mellén végiggurult és először zavartan, akadozva, majd egyre folyékonyabban mesélni kezdte a mindkettőjük által jólismert históriát.

A másik szobában mindenki elcsendesedett. Az asszonyok a szemeiket törülgették, a férfiak meg valami kínos megilletődéssel nézegettek egymásra, hogy hát most már mi lesz ebből? Nem tudták, hogy kell ilyenkor viselkedni. Ilyesmi még nem fordult elő a praxisukban.

Odakint, mintha feloldódott volna a téli délután komor feszültsége,

sűrű, lágy pelyhekben hullani kezdett a hó, lassan belepve, körülpárnázva a csupasz gömbakácok kopár ágait.

— Ni, esik a hó! — mondta Palkó az ablakra mutatva és közelebb fészkelődött az anyjához. — Most tessék a Kalevalából mesélni! Ezt akkor tetszett, mikor egyszer tüdőgyuladásom volt.

— Dehát az vers, kisleány, azt én nem tudom kívülről. Anikóm, Sári-kám! Keressétek már elő a Kalevalát! Ott lesznek a könyvszekrény harmadik polcán, a Mikszáthok felett.

Míg hugai a könyvet keresték, Palkónak hirtelen más gondolata támadt.

— Mamuka! Tessék elénekelné azt, amit régen mindig énekelt esténként, mikor minket altatott, hogy «Megölték a csikóst szép fejr lováért...»

— Dehát nincs nekem hallásom, kisleány. Nem lehet azt felismerni, amit én danolok.

— Dehogya is nem lehet. Tessék már elénekelné!

Korláthné végre énekelné kezdte a csikós-balladát törékeny kis hangjával és csakugyan úgy, hogy hol felette, hol alatta járkált az eredeti dallamnak. De azért mégis ki lehetett azt hámozni, hogy mi akart lenni.

Megölték a csikóst szép fejr lovájér',
Bévetették a Tiszába hatvan tallérjájér'...

Olyan különös látvány volt, ahogy ott énekelt ez a vékony kis asszony a nagy fia ágyánál, a megilletődéstől még a rendesnél is hamisabban és zavarában parasztosan, tiszahátiasan ejtve ki a szavakat, hogy a nappaliban lévőnek nem tudták, sírjanak-e, vagy nevéssenek. Lassan, lábujjhegyen az ajtóhoz húzódtak. Korláthné hangja most végképen összecsuklott.

— Na látod, kisleány, nem tudok én énekelné.

— Dehogya nem. Kérjük meg apukát, hogy kíséje gordonkán. Jó?

— Apa! — szolt át Korláthné a másik szobába. — Apa, gyere már be! Palkó szeretne tőled kérni valamit.

Az öreg bejött a betegszobába és olyan zavartan állott meg a fia ágya előtt, mint egy gyerek.

— Apuka, apuka! — hadarta Palkó — tessék nekem eljátszani azt, hogy «Beteg a juhász».

— Hát hogy' is megy az a nóta? — kérdezte az apja a rendesnél is rekedtebb hangon és előhozta a gordonkát a sarokból.

Miklós bácsi énekelné kezdte, mire az öreg is ráemlékezett és sovány térdei közé szorítva a gordonkát, kíséni kezdte a dalt.

Beteg a juhász, főzik a tokányt.

Nem mondja már a kutyának, nem mondja már a kutyának:

Kadarc ne! nete ne!...

— De jó kis békebeli nóta! — mondta valaki és — csodálatos — ennek az egyszerű kis nótának a harmadik soránál Korláth bíró egyszer csak érzi, hogy az a fojtogató, hideg kétségbeesés felolvad és sűrű, hangtalan szipogással sírni kezd, hogy a könnyei végigperegnek rövid, deresedő szakállán. És ez olyan jó volt! Talán csak az fájt még neki egy kicsit, hogy a többiek nem vették észre a sírását. De a fia most észrevette és felkényőkölvé az ágyán megsimogatta az apja deres fejét, töviskes arcát.

— Úgy-e apuka, azért hogy nem mutatta, azért szeretett bennünket? Én tudom, én láttam. Mikor szegény Zoli elesett, akkor apuka nem tudott sírni és az még sokkal rosszabb. De én láttam, mikor egyszer később Szolyváról jöttünk lefelé vonaton, oztán valahol Munkács körül egy katonavonattal

találkoztunk. Egészen fiatal magyar fiúk voltak benne. Annyira énekeltek, hogy csak úgy zengett az állomás. És akkor apuka megkérdezte az egyiket : Hová valók vagytok fiúk? Erre egy barna gyerek felkapja a fejét, kihúzza magát, oztán csak annyit mond hogy : «Debrecen !» De ezt valahogy ilyenformán mondta : «Débráczány !» És ebben annyi büszkeség, annyi lelkesedés volt, hogy apuka egyszerre behúzódott a kupéba — én láttam — és sírni kezdett, mert eszébe jutott neki akkor ettől az egy szótul, hogy : az én fiam is így indult neki, az is ilyen hetyke magyar gyerek volt, — oztán mi lett belőle?!

Korláth bíró most még jobban, még édesdedebben kezdett sírni, hogy a fia így rátapint, így elmondja helyette az ő legtitkosabb érzéseit, mikor ő már azt hitte, hogy úgy fogja leélni az életét a többiek szemében, mint valami komor, rideg, keményszívű ember.

Palkó most már szinte deliriumban szónokolt. Azelőtt — úgy érezte — mindig valami választófal volt közte, meg a többi emberek között. A szülei, a rokonai felé az irodalom, a filozófia volt a válaszfal, amelyet kínos, sikertelen áttörési kísérletek után mindig gondosan el kellett kerülnie. Irodalmi barátjai előtt meg a gyermekkor, a család, ami úgy irodalmi távlatból meghatóan kedvesnek tűnt fel előtte s önkénytelenül kissé romantikus beállításban beszélt róla. A barátai azonban ezt nem értették, nem is érthették meg. Udvariasan meghallgatták, vagy egyszerűen lemosolyogták.

Most ezeket a válaszfalakat mind ledöntötte a bor, a láz, meg az a tragikus nimbusz, ami az élet-halál között lebegő embert körülveszi. És különben is ezek itt az ő vérei, akik gyermekkorának minden mozzanatát ismerik, akik megértik, amit beszél. Úgy érezte, hogy most költő és színész egy személyben. És csakugyan, ahogy félredobva minden konvenciót, beszélt, beszélt egyik emléktől a másikhoz szökdécselve, ebben volt valami magával ragadó varázs, amelynek a hatása alól senki se tudta magát kivonni. Mintha mindannyiukban feljött volna a felszínre a lelkük gondosan titkolt lényege, mintha mindnyájan valahogy megtisztultak és gyermekekké váltak volna.

— Anikó ! Játszad el a «minuten-valcert», amit a polgáriba játszóttal azon a matinén !

S Anikó szinte futva ment a harmadik szobába, a zongorához.

— Most béke van — mondta Palkó — 1910 vagy 11 és június. De olyan ragyogó napsütés, amelyen csak békébe tudott lenni . . . Jövünk hazafelé a vizsgákról. Saroltát, Anikót táncoltatják a majálisokon, meg lóversenybálokon. Oravec tanár úr rettenetesen szerelmes Saroltába. Nem mer nekünk soha szekundát adni, Kuglereket küldöz. «Na, csak nekem valami rusnyákat be ne hozzatok a familiába !» — S itt az apja rekedtes, dörmögő hangját utánozta.

Korláth bíróból felcsuklott a zokogás. Bánta is ő most már a tekintélyét ! Hiszen most már a helyrehozhatatlanság érzése se olyan vigasztalan, mint máskor. Hiszen nem múlik el semmi, újraéled minden, csak a művészetnek azon a bűvös pápaszemén keresztül kell nézni a dolgokat, amelyet Palkó tart a szemük elé.

— Este lefeküdtünk, — szónokolt Palkó — én itt fekédtem, ahol most, Zoli meg a másik ágyba és hallgattuk, amit a felnőttek beszélnek a másik szobába, vacsora után. Különösen azt szerettük, ha politizálnak. Csörömpöltek a villák a tányérokon, Gyula bácsi nagyokat kacagott, Miklós bácsi dühbe jött, erre Kálmán bácsi csillapítgatta : «Na, engedj már egy kicsit, sógor !»

— Miklós bácsi! — kiáltott fel és majdnem kiesett az ágyból — Miklós bácsi, meg mindnyájan, tessenek itt maradni vacsorára! Jó? De tessenek kinyitni mind a két ajtószárnyat, hogy mindenkit láthassak!

Míg a lányok az asztalt terítették, Palkó csendesen nézte őket. Aztán köhögni kezdett, majd reszkető kezeivel megmarkolta az éjjeliszekrényen álló nagy pohár aszúbort és egyhajtásra kiitta. Egyszerre elmúltak a szürások a mellében és valami méz-édes, meleg érzés vette körül a szívét.

— Irén néni! Irén néni! Tessék idejönni egy kicsit!

— Mi kell, angyalom? — kérdezte Irén néni és leült az ágya szélére.

— Irén néni! Tetszik engem szeretni? — kérdezte és egyszerre sírni kezdett. De most senkinek se jutott eszébe, hogy Palkó nemcsak lázas, hanem részeg is.

— Már hogyan szeretnék, Palkóm!? Mindnyájan szeretünk téged. Te most szépen kipihened magad, aztán egy-két hét múlva olyan egészséges leszel, mint a makk.

— Irén néni, én úgy szeretem magát! Nem is tetszik gondolni, hogy miért szerettem én úgy meg Irén nénit.

Irén néni kínosan feszengett az ágy szélén, de Palkó könnyörtelenül szavalt tovább.

— Tetszik tudni, egyszer egy vasárnap Emma néniéknél voltunk. Irén néni egy nagy fotelben horgolt, vagy stikkelt valamit. Egyszer csak fel tetszett sóhajtani: «Istenem, csak már jönne ide valami jó cirkusz!» Hát én azt nem tudom megmagyarázni, hogy miért, de ez olyan kedves volt, hogy akkor szerettem volna megsimogatni. Ahogy ott ült Irén néni, a fején a sok gond: a szőlő, a gyerekek, mindig csak másokért küszködik, ruhákat se csináltat, a városbul se mozdult ki, Isten tudja, mióta, — és csak az az egy vágya maradt meg, hogy egyszer már egy jó cirkuszt láthasson. És ezt olyan, de olyan meggyőződéssel tetszett mondani, hogy szerettem volna nevetni, vagy sírni. Irén néni! Tessék ezt még egyszer mondani, de úgy, mint akkor!

— Hát igaz is, én most is szeretem a jó cirkuszt, kivált a műlovarnéket, ha ügyesek! — mondta Irén néni zavarában csakugyan olyan lelkesen és határozottan, hogy mindnyájan nevetni kezdtek s a végén ő is elnevette magát.

— Jaj, de bolondos vagy te, Palkó!

Közben elkészült a vacsora és mindnyájan asztalhoz ültek, Korláthné kivételével, aki ott maradt a fiánál.

A nappaliban hevenyészve megterített asztal felől csak a kések, villák csörömpölése hallatszott be, beszélni azonban senki se beszélt. Megilletődve, zavartan, szinte parancsszóra ettek mindnyájan, mintha valami színpadon ülnének.

— Tessenek egy kicsit beszélgetni, politizálni! — szólt át Palkó a nappaliba.

Pali bácsi végre erőt vett magán és egyet köszörülve a torkán, beszélni kezdedt.

— Hej, Istenem! — mondta felsóhajtva és olyan hangon, mintha csakugyan szentül meg volna győződve arról, amit mond — de nehéz idők is járnak szegény Magyarországra! Még szerencse, hogy van egy Bethlenünk.

— Ne Bethlenről, Tiszáról, Tisza Istvánról tessék beszélni! Bethlent én nem ismerem.

Pali bácsi elhallgatott és mindenki szinte várakozva nézett a betegszoba felé, hogy hát mit kell most majd mondaniuk.

— Apuka mondja ezt! — rendelkezett Palkó. — «Az a baja Tiszának is, hogy mihelyt Bécsbe megy, mindjárt megpuhul a gerince». Most Pali bácsi szóljon közbe: «Bizony, szégyen gyalázat, hogy a Hentzi-szobor még mindig ott áll a főváros közepén!» Most Miklós bácsi: «Látod, Palikám, ezért nem megyünk mi semmire, mert nincs érzékünk a reálpolitika iránt. Nálunk mindig csak ez az érzékenykedési, ez a «sérelemi» politika, ez a sééérelmi... De ezt így tessék mondani, élesen, hogy kicsengjen a többiek közül!

Már úgy dirigálta őket, mint valami karmester. A öregek zavartan, gépiesen ismételtették a szavait, de aztán lassan egészen belejöttek. Az asszonyok csendesen sírni kezdtek. Palkó csillogó szemekkel hallgatta a vitát. Izgatottan, remegve odabujt az anyjához és átölelte.

— Mamuka! Most olyan érdekes, úgy-e? Ugyi Zolikám?

Korláthné, szegény, már arról is elfelejtkezett, hogy most tulajdonképpen sírnia kellene, hiszen a fia félrebeszél. Őt most csak az a rég nem tapasztalt boldog érzés melegítette, hogy a fia megint egészen az övé lett. Visszaadta neki a halál közelsége. A jó halál.

— Most Kálmán bácsi szóljon közbe! — rendelkezett Palkó. — «Na, engedj már sógor, abbul a kutya 48-bul!»... Na!... Hát Kálmán bácsi miért nem beszél?

— Szegény Kálmán bácsi már meghalt kislefiam.

— Meghalt? Hát miért halt meg?! Én úgy szerettem őtet! Egyszer feljött Pestre, oztán három napig keresett engem, míg megtalált. Három... három napig... Olyan jó ember volt, olyan...

És Palkó sírni kezdett. Az anyja vele sírt, de ez nem volt rossz sírás. Korláthné évek óta nem volt ilyen boldog.

Palkó most felkapta a fejét.

— Már sötét van. Tetszik hallani, hogy' fütyül a szél?! Hogy' üvölt ott kint valami! A vincellér mondta, hogy tegnap valami egészen furcsa kutyát látott a szőlőben settenkedni. Az biztosan farkas volt. Mer', úgy-e, még vannak farkasok a Verhovinán, ozt' azok télen leereszkednek még a Tiszahátra is?! Tetszik látni, Apuka, azért nem lehet nekem flóber-puska nélkül a szőlőbe menni! Nagyon furcsa... nagyon furcsa kutyák. Nagyon furcsállom, apuka!... nagyon furcsa... nagyon furcsa kutyák...

A hangja lassan elhalkult, visszadőlt a párnára és csakhamar mély álomba merült.

Korláthné ijedten behívta az urát. Az öreg lábujjhegyen bejött a betegszobába és megtapogatta a Palkó kezét meg a lábát.

— Nem. Egészen meleg. Nincs itt semmi baj. Csak most kimerült egy kicsit. Hadd pihenje ki magát.

Azzal visszament a nappaliba. Korláthné azonban ott maradt és csendesen simogatta a fia fejét.

— Elaludt? — kérdezte Irén néni halkan Korláthtól.

— El. — felelte Korláth ugyanolyan halkan.

Most egy darabig csend volt az asztalnál. Mit csináljanak? Menni is kellett volna már, de sehogyse akarózott most nekik széjjelozslani, mert restelték is egy kicsit azt a különös helyzetet, amelybe az előbb belecseppentek, de valahogy jól is esett nekik és sehogyse akartak kizökkenni belőle. Furcsán bizsergető érzés volt az, hogy régen-régen elhangzott szavaikat,

gesztusaikat valaki így megőrizte és most újra eljátszatja velük a multat. Lassan megint csak megindult a beszélgetés. Mindenki emlékezett. Antediluvialis békeidők rétegei alá eltemetett dolgok kerültek most újból a napvilágra.

— De milyen kedves, melegszívű gyermek ez a Palkó! — mondta Emma néni. — Hogy' megsiratta az én szegény Kálmánomat. Erről az oldaláról nem is ismertem. Azaz, hogy... az utóbbi időben valahogy olyan zárkózott volt velünk szemben.

— Mondtam én azt, úgy-e? — tódította Pali bácsi — hogy a végén még jót fog tenni neki ez a betegség? Sohase lehet azt tudni, hogy az Isten miért csinál valamit... Te Miklós, emlékszel, mikor Palkó azon a szüreti mulatságon...

És újra megindultak az emlékezések. A férfiak csendesen elkvaterkázgattak, az asszonyok-lányok előszedték a kézimunkáikat s úgy diskuráltak halkan az ő megszokott témáikról. De belül azért mindenikük úgy érezte, mintha egy kicsit más emberré lett volna ezen az estén.

Igy mult el vagy másfél óra.

Akkor visszajött Schenk bácsi. Óvatosan megnézte a mélyen alvó beteg pulzusát, ráhajtotta borostás, bozontos fejét a Palkó mellére s aztán csodálkozva megcsóválta.

— Csodálatos! — morogta — csodálatos fizikuma van. Lehet, hogy tévedek, de úgy látom, túl van a krízisen. Most csak hagyni kell, hadd aludja ki magát. Lehet, sőt nagyon valószínű, hogy reggelre minden jóra fordul.

Anyira hajlamos volt mindenki az optimizmusra, hogy a doktor szavai nem is okoztak különösebb meglepetést.

Hát persze, hogy jóra fordul. Csak hadd aludja ki magát!

A rokonság búcsúzkodni kezdett. Eloltották a lámpákat, csak a kis tompafényű éjjeli lámpást hagyták égve a betegszobában. Korláthné ott feküdt le a dívánra, csak úgy félig levetkőzve.

Sokáig nem tudott elaludni. Valami lázas boldogság melegítette, hogy újra megtalálták egymást az ő elhidegült kisfiával. Úgy érezte magát, mint kiskorában karácsonykor, mikor valami nagyon régen áhítozott ajándékot hozott neki a Jézuska. Ilyenkor alig tudta kivárni a reggelt, hogy újra körülrajongja, körültapogassa azt az édes, gyönyörű «kriszkindlit», hogy újból meggyőződjön róla, hogy hát az csakugyan valóság.

* * *

Éjszaka azonban elolvadt a frissen esett hó. Mikor az ólmos, szürke reggel beszívárgott a betegszobába, Palkó felébredt nehéz, gyógyító mély álmából. Fanyar ízeztet érzett a szájában. A szoba nehéz levegőjében még ott terjengett a forralt bor fűszeres, édeskés szaga. Az éjjeli szekrényen kifacsart citromok és orvosságos üvegek között ott feküdt a Jókai-könyv. Azon az oldalon, ahol a kis póni-ló megismeri a gazdáját a cirkuszban, — azon az oldalon egy hatalmas, ragacsos forraltborpecsét sárgállott. Ezekről a szagokról és ízekről Palkó lassan, akadozva emlékezni kezdett az elmúlt este lehetetlen, bizarrul idétlen hangulatára. Vissza-visszacsengett a fülébe tegnapi őszinteségi rohamának egy-egy foszlánya s erre szinte fizikai émelység fogta el. Szeretett volna visszamenekülni az álomba, de nem lehetett. Az anyja is felébredt már és odaült az ágya szélére.

— Jaj, Istenem! — gondolta rémulten. — Csak nem fog említést tenni a tegnapi dolgokról!?

De az anyja könyörtelen és tapintatlan volt, mint mindenki, aki szeret.

— Hogy vagy, kisfiam? — kérdezte megsimogatva a fejét. — Jól aludtál?

— Köszönöm, jól, — felelte Palkó, szándékosan nyöszörgő és elkényszeredett hangon. — Csak nagyon fáradt vagyok — és azzal odébbhúzta a karját, amelyre az anyja rákönyökölt.

— Ne olvassak egy kicsit Jókaiból, mint tegnap este, mint régen? Tegnap olyan kedves voltál, mint kisgyermek korodban. Olyan jó volt tegnap!

— Tegnap? — mondta Palkó és megdörzsölte a homlokát, amelyen izzadság ütött ki. — Nem emlékszem.

— Naaa, kisfiam, próbálj csak emlékezni! Itt voltunk valamennyien, Pali bácsi, Irén néni. Aztán te azt kívántad, hogy politizáljanak, úgy, mint régen, meg hogy énekeljék azokat a békebeli nótákat. Naaa, hát nem emlékszel, kisfiam?

De hiába volt minden. Korláth Pál hangja most már határozott, rideg józansággal csengett:

— Nem, nem emlékszem. Úgy látszik, félrebeszéltem.

— Semmire sem emlékszel? — könyörgött az anyja.

— Semmire. De most nagyon fáradt vagyok. Szeretnék még egy kicsit aludni, édesanyám.

Korláthnének belenyilallott a szívébe ez az utolsó két szó. Hát már nem «mamukám», már megint a hideg, százmérföldes «édesanyám»?! A «mamukát» a lázzal, a mámorral együtt elfujta a gyógyulás, az egészség józanító hideg szele.

Korláth bíró hálókabátban, papucsban becsoszogott a betegszobába.

— Na, mi van? — kérdezte halkán, Palkóra mutatva, aki újra egészen bebujt a takarója alá. — Rosszabbul van?

— Nem. Meggyógyult, hála Istennek! — felelte Korláthné felsóhajtva és egy könnyet törült ki a szeméből.

pálóczi Horváth Lajos.